

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO KANCELIARIJA

Biudžetinė įstaiga, S. Daukanto a. 3, LT-01122 Vilnius,
tel. +370 5 206 2090, el. p. kanceliarija@prezidentas.lt, svetainės adresas: www.lrp.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188609016

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto
ministerijai

2023-05-16 Nr. 2D-1598

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 28, 42, 43, 44, 66 IR 67 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO IR SUSIJUSIŲ ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ

Lietuvos Respublikos Prezidento patarėjai susipažino su Teisės aktų projektų informacinėje sistemoje paskelbtais institucijoms pateiktais derinti Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 28, 42, 43, 44, 66 ir 67 straipsnių pakeitimo įstatymo (toliau – Įstatymo projektas) ir kartu teikiamais susijusiais įstatymų projektais.

Palaikome Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pastangas nedelsti, įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. balandžio 26 d. nutarimą (toliau – Konstitucinio Teismo nutarimas), ir Švietimo įstatyme įtvirtinti kriterijus, kuriuos turi atitikti bendrojo ugdymo programas vykdančios mokyklos ir kuriais privalo vadovautis savivaldybės, sprendžiant dėl savivaldybių mokyklų likvidavimo, reorganizavimo arba kitokio pertvarkymo. Tačiau kartu pritariame Teisingumo ministerijos išvadoje pateiktam siūlymui svarstyti Įstatymo projektą ne skubos, bet įprastine tvarka ir užtikrinti suinteresuotoms grupėms pakankamai laiko susipažinti su šiais ypač svarbiais švietimo sistemai pakeitimais, išanalizuoti medžiagą ir ją apsvarsčius, pateikti pasiūlymus.

Vertinant įstatymo projektą ir susijusius įstatymų projektus, visų pirma norėtume išreikšti lūkestį, kad Įstatymo projektas nebūtų tik formalus Konstitucinio Teismo nutarime nustatytų įstatymo (vėliau ir Vyriausybės nutarimų) spragų taisymas. Manome, kad Švietimo įstatymas turėtų būti taip pakoreguotas, kad sudarytų sąlygas švietimo sistemos augumui, būtų nustatyti teisiniai pagrindai sukurti bendram ir visiems prieinamam bendrojo ugdymo kokybės standartui. Pastebėtina, kad šis lūkestis turi tvirtus tiek politinius, tiek teisinius pagrindus. Kaip antai, Susitarimo dėl Lietuvos švietimo politikos (2021–2030) 2 punkte susitarta – iki 2024 metų sukurti bendrą ir visiems – kaimo bei miesto, įskaitant užsienio lietuvių ir tautinių bendrijų bei mažumų, – vaikams prieinamą bendrojo ugdymo kokybės standartą, atsakantį į XXI amžiaus iššūkius, kuris užtikrintų kasdienei veiklai reikalingus bazinius gebėjimus (kalbinis, gamtamokslinis, informacinių technologijų, finansinis, kultūrinis, pilietinis raštingumas), kompetencijas, būtinas sudėtingoms problemoms spręsti, ir ugdytų vertybes, reikalingas veikti greitai besikeičiančioje aplinkoje. Šio Susitarimo 18 punkte susitarta, išlaikant švietimo įstaigų savarankiškumą, suteikti savivaldybėms daugiau savarankiškumo ir atsakomybės už racionalų švietimo lėšų panaudojimą, tinklo efektyvumą bei ugdymo(si) rezultatus. Sudaryti sąlygas funkciniam savivaldybių bendradarbiavimui švietimo srityje.

Vertinant Švietimo įstatymą sistemiškai, šio įstatymo 5 straipsnyje įtvirtinti švietimo sistemos principai¹ imperatyviai nustato, kad mokyklos, vykdančios bendrojo ugdymo programas, turėtų atitikti kokybės standarto ir kriterijų pagrindus.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, dar kartą norime pabrėžti, kad Švietimo įstatymu turi būtų užtikrintos lygiavertės kokybiško švietimo galimybės kiekvienam vaikui, išlaikant savivaldybių savarankiškumą ir atsakomybę už mokyklų tinklo efektyvumą.

Išanalizavus Įstatymo projektą, manome, kad jame nepilnai įgyvendinti Švietimo įstatymo 5 straipsnyje apibrėžti švietimo sistemos principai ir fragmentiškai atspindėtos bendrojo ugdymo kokybės sudedamosios dalys, todėl teikiame šias pastabas ir siūlymus dėl Įstatymo projekto:

1. Pritariame Įstatymo projekto 3 straipsnyje keičiamo įstatymo 43 straipsnio papildymui 8 dalimi, tačiau siūlome remtis bendrojo ugdymo kokybės kriterijų visumą apimančia logika. Keičiamo įstatymo 43 straipsnio 1 dalies 1 – 8 punktuose pateiktus fragmentiškus kriterijus siūlome transformuoti į aiškią logiką turinčias kriterijų kategorijas ir sritis. Siektina, kad susitarus su socialiniais partneriais, tų kriterijų reikšmės būtų apibrėžtos Vyriausybės tvirtinamoje tvarkoje. Tai atitiktų Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatas, Švietimo įstatyme nustatytus švietimo sistemos principus ir nenukryptų nuo jau pasiektų politinių susitarimų. Siūlome tokias bendrojo ugdymo kokybės kriterijų kategorijas ir sritis:

- a) pradinės sąlygos (pvz.: švietimo standartus ir reikalavimus saugai bei sveikatai atitinkanti mokymosi aplinka, techninė įranga, mokomoji medžiaga, mokinių ir mokytojų darbo krūvis, pedagoginis personalas, pedagogų darbo sąlygos);
- b) ugdymo procesas (pvz.: mokyklos ugdymo plano atitikimas bendriesiems ugdymo planams, dalykų pasirinkimo galimybės, neformaliojo švietimo galimybės, vienai sąlyginei mokytojo pareigybei tenkančių mokinių skaičius, švietimo pagalba specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, bendradarbiavimo kultūrą, edukacinę pagalbą vaikams iš nepalankios socialinės, ekonominės, kultūrinės aplinkos);
- c) rezultatų kokybė (pvz.: mokinių pasiekimų rezultatai, individuali mokinių pažanga, mokinių pasiekimų skirtumų mažėjimas, mokyklos veiklos efektyvumas savivaldybės mokyklų kontekste).

2. Siūlome atsisakyti Įstatymo projekto 3 straipsnyje keičiamo įstatymo 43 straipsnio papildymo naujomis 9 – 15 dalimis, nes jose numatytos išskirtinės sąlygos ir galimybė kai kurioms bendrojo ugdymo mokyklų grupėms atrankos būdu priimti vaikus, taip diskriminuojant mokinius dėl specialiųjų ugdymosi poreikių. Specialieji kriterijai neturėtų pažeisti lygių galimybių ir įtraukties principų švietime. Specialiuosius kriterijus reikėtų taikyti sprendžiant socialinės, ekonominės, kultūrinės atskirties ir mokinių pasiekimų atotrūkio problemas. Pabrėžiame, kad 2024 m. rugsėjo 1 d. pilna apimtimi įsigalioja įstatymo nuostata, įpareigojanti visas privalomąjį ir visuotinį švietimą teikiančias mokyklas ir kitus švietimo teikėjus įgyvendinti įtraukųjį ugdymą, sudarant mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, sąlygas ugdytis kartu su savo bendraamžiais.

3. Nepritariame siūlomai Įstatymo projekto 6 straipsnyje keičiamo įstatymo 67 straipsnio 1 dalies nuostatai, kai vien tik dėl kiekybinių kriterijų mokiniams (mokykloms) neskiriamos arba mažinamos mokymo lėšos iš valstybės biudžeto. Tokia nuostata pažeidžia lygių galimybių principą, be to, gali sąlygoti nepageidaujamas arba net nelogiškas pasekmes, kai aukštus mokslo pasiekimus

¹ Švietimo įstatymo 5 straipsnyje nustatyti švietimo sistemos principai: lygių galimybių, užtikrinant socialinį teisingumą ir kiekvienam asmeniui laiduojant švietimo prieinamumą; kontekstualumo, atliepiant nuolat kintančias visuomenės reikmes; veiksmingumo, siekiant ugdymo kokybės ir taupiai naudojant išteklius; testinumo, išlaikant švietimo atvirumą ir institucijų sąveiką; įtraukties, užtikrinant reikiamą pagalbą mokantis ir teisę būti nediskriminuojamam dėl ugdymosi poreikių ir (ar) švietimo pagalbos reikmės.

turinčios, bet formalaus mokinių skaičiaus neatitinkančios mokyklos būtų galimai net uždaromos, o kitos – tik formalius mokinių skaičius atitinkančios, nors prastus mokymo rezultatus pasiekiančios mokyklos toliau veiktų vien dėl formaliosios atitikties. Švietimo įstatyme svarbu, visų pirma, įtvirtinti kokybinius kriterijus, numatyti kokybės vertinimo ir kitas poveikio priemones mokykloms tais atvejais, kai jų veiklos rezultatai ir mokinių pasiekimai ženkliai atsilieka nuo savivaldybės ir/ar valstybės numatytų rodiklių.

4. Siūlome peržiūrėti Švietimo įstatymo 28 straipsnio nuostatas dėl mokyklų tinklo formavimo principų, atsižvelgiant į regionų perspektyvą ir didėjančio savivaldybių savarankiškumo aspektus. Taip pat siūlome keičiamą įstatymą papildyti nuostata, kad sprendimai dėl mokyklų tinklo turi būti priimami remiantis visų bendrojo ugdymo kokybės kriterijų kategorijas apimančia visuma. Ribinės tam tikrų kriterijų kategorijų reikšmės turi būti numatytos įgyvendinamuosiuose teisės aktuose.

5. Siūlome taikyti veiksmingumo principą ne tik mokinių ugdymo(si), bet ir mokytojų darbo efektyviai fizinei ir informacinei aplinkai. Švietimo įstatymo 46 straipsnis įtvirtina mokinio teisę mokytis saugioje aplinkoje, o 49 straipsnis – mokytojo teisę dirbti saugioje aplinkoje ir turėti tinkamą darbo vietą. Siūlome papildyti Švietimo įstatymo 28 straipsnį bendraisiais kriterijais dėl savivaldybių mokyklų tinklo efektyvumo ir 40 straipsnį nuostatomis, susijusiomis su mokymo(si) infrastruktūra, materialiniu švietimo aprūpinimu, kuris būtų privalomas, užtikrinant mokiniams, mokytojams ir kitiems pedagoginiams darbuotojams saugią fizinę, psichinę ir emocinę aplinką.

6. Neaišku, kaip su Konstitucinio Teismo nutarimo įgyvendinimu yra susijęs įstatymo projekto 2 straipsnyje keičiamo įstatymo 42 straipsnio 1 dalies 3 punkto pakeitimas, apribojantis Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos kompetenciją steigti profesinio mokymo įstaigas. Pastebėtina, kad kartu su įstatymo projektu teikiamas derinti Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo Nr. VIII-450 33 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas nėra atitinkamai papildomas nuostata, kad Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai galėtų būti profesinio mokymo įstaigų steigėja. Jei šis įstatymo projekto pakeitimas yra neatsitiktinis, tuomet tokių pakeitimų argumentacija turi būti išsamiai išdėstyta įstatymo projekto aiškinamajame rašte.

Respublikos Prezidento patarėja

Vilma Bačkiūtė